

Teemu Väisänen & Jan Fast

Arkeologian harrastusyhdistyksen Suomessa

Arkeologian harrastustoiminta on kehittynyt Suomessa muinaisesineiden keräilystä ja kaivauksilla avustamisesta entistä monimuotoisemmaksi, sisältäen muun muassa muinaisjäännösten hoitoa, julkaisutoimintaa ja ryhmämatkailua. Etenkin 1990-luvulla yleistyneet yleisökaivaukset ovat muuttaneet arkeologian harrastamisen dynamiikkaa, sillä yleisökaivauksilla arkeologian harrastajat eivät enää vain osallistu lisätyövoimana kaivauksille, vaan kaivaukset itsessään järjestetään heitä varten. Arkeologisen yleisötyön monipuolistunut kenttä on tarjonnut edellytykset arkeologian toimintaa koordinoivien harrastusyhdistysten perustamiselle. Tässä katsauksessa perehdymme arkeologian harrastajayhdistysten historiaan, yhdistysten järjestämään toimintaan ja yhteistyöhön arkeologien kanssa.

Finlands arkeologiska hobbyföreningar

Den arkeologiska hobbyverksamheten i Finland har blivit alltmer mångfacetterad sedan dagarna för samlande på fornobjekt och hjälpande på grävningar, och inbegriper numer bland annat skötsel av fornlämningar, publiceringsverksamhet och gruppresor. Särskilt de publika grävningarna som blev allmänna på 1990-talet har förändrat den arkeologiska hobbyverksamhetens dynamik, i och med att arkeologientusiasterna inte längre deltar i publika grävningar enbart i form av extra arbetskraft, utan grävningarna ordnas i sig för entusiasterna. Den publika arkeologins mångsidigare spelplan har skapat en grogrund för grundandet av hobbyföreningar. I den här granskningen fördjupar vi oss historiken för arkeologiska hobbyföreningar, aktiviteterna de ordnar, och föreningarnas samarbete med arkeologer.

Arkeologisesti valvettujen kansalaisten panos Suomen arkeologialle on ollut merkittävä niin peltotöissä löydettyjen arkeologisten irtolöytöjen toimittajina kuin muinaisjäännösten aktiivisina etsijöinä. Lisäksi arkeologisille kaivauksille on osallistunut vapaaehtoisina yksittäisiä harrastajia verrattain pitkään. 1990-luvulta alkaen harrastajia ja muuta yleisöä varten on alettu järjestää myös erillisiä yleisökaivauksia, joissa arkeologian popularisointi on ollut keskeisessä roolissa varsinaisen tutkimuksen rinnalla. Nykyään yleisökaivaukset ovatkin osa useiden opistojen ja museoiden vuotuista toimintaa.

Joskus harrastustoiminta on vienyt mukanaan ja vannoutuneimmat arkeologian harrastajat ovat perustaneet omia yhdistyksiä, joiden tavoitteena on ollut koota yhteen oman alueen harrastajia kouluttautumaan, verkostoitumaan ja tukemaan arkeologista tutkimusta rahallisesti sekä omalla työpanoksella. Monien yhdistysten toiminnan keskiössä on ollut arkeologisten kaivausten järjestäminen ja rahoittaminen, mutta tutkimusta on tuettu ajoittain myös järjestämällä esimerkiksi peltopöimintää ja metallinilmaisintapahtumia.

Tässä katsauksessa perehdyimme arkeologian harrastajayhdistysten historiaan, yhdistysten järjestämään toimintaan ja yhteistyöhön arkeologien kanssa.

Arkeologisen kansalaistieteen varhaisvaiheet

Arkeologian harrastamisen Suomessa voidaan nähdä alkaneen Kansallismuseota edeltäneen Valtion historiallisen museon ensimmäisen museonäyttelyn suunnittelusta, jonka yhteydessä kansalaisia kehoitettiin keräämään muinaisesineitä näyttelyä varten. Suomen ensimmäiseksi arkeologian harrastajaksi on tituleerattu Salomon Wilskmania (1825–1913), joka teki keräyssopimuksen museon kanssa vuonna 1880 (Hirviluoto 1992: 3). Professori A.M. Tallgren tituleerasi Wilskmania kerääjien nestoriksi, sillä hän ei ollut pelkästään ensimmäinen sopimuskerääjä, mutta hänen nimissään oli myös esineiden keräysennätys, joka kattoi yhteensä 2363 museolle toimitettua esinettä (Leskinen 1979: 211).

Vuosikymmenten kuluessa arkeologian harrastamisen painopiste kuitenkin muuttui muinaisesineiden keräilystä arkeologisten kaivausten järjestämiseksi tai niille osallistumiseksi. Harrastajien tukemaa kaivaustoimintaa on esiintynyt Suomessa ainakin 1920-luvulta lähtien, jolloin kotiseutuyhdistykset alkoivat rahoittaa kaivausten järjestämistä. Toiminta sai alkunsa tietävästi Pohjanmaalta, missä harrastaja-arkeologi Jacob Tegengren jopa toteutti omia arkeologisia kaivauksia ilmeisesti professori Alfred Hackmanin suosittamana (Miettinen 1987). Yksittäiset harrastajat tekivät yhteistyötä myös muinaistieteellisen toimikunnan kanssa 1940–1950-luvuilla muun muassa Karjaalla, Eurassa, Rovaniemellä ja Suomussalmella (Purhonen 1994: 3).

1970- ja 1980-luvuilla harrastustoiminta laajeni, kun kotiseutuyhdistykset, kansalaisopistojen kurssit ja erinäisten järjestöjen toiminta mahdollistivat harrastajien

järjestäytymisen ryhmiksi (Purhonen 1994: 3). Tietävästi yksi ensimmäisistä arkeologian harrastustoimintaa edistäneistä yhdistyksistä muodostui Pohjanmaalle vuonna 1984 nimellä Österbottniska fornforskningsällskapet.

Yhdistysmuotoisen toiminnan alku

Arkeologian harrastajien määrä kasvoi entisestään 1990-luvulle tultaessa ja vähitellen pieniä harrastajaseuroja perustettiin kautta maan. 1990-luvun puoliväliin mennessä perustettuja harrastajaseuroja olivat Mikkelin kotiseutuyhdistyksen osaksi perustettu Mikkelin harrastaja-arkeologit, Turun maakuntamuseon ystävät ry:n arkeologian jaosto, Päijät-Hämeen tutkimusseura ry:n arkeologijaosto, Uudellamaalla toimiva Ango ry ja Oulussa toiminut Tuura ry (Partanen 1994; Keränen 1994; Halinen 1995).

Mikkelin harrastaja-arkeologien entisen puheenjohtajan Helena Partasen mukaan 1990-luvun puolivälissä arkeologia koettiin hyvin uudeksi ja vieraaksi aiheeksi, mikä houkutteli runsaasti harrastajia mukaan. Yhdistyksen toimintaan lukeutui tällöin esimerkiksi kouluvierailuja, maastokäyntejä, kouluttautumista ja peltopoimintaa. Yhdistyksen jäseniä osallistui Mikkelin kansalaisopiston järjestämiin arkeologian perusopintoihin ja osa jatkoi edelleen aineopintoihin Lahteen sekä lopulta Helsingin yliopistolle päättämään opintonsa (Partanen, H., sähköpostiviesti 19.1.2020). Vuonna 1998 yhdistys järjesti paikallisille koululaisille peltopoimintaa, mikä johti Mikkelin Orijärven pohjoispuoliselta pellolta tehtyyn hopearahalöytöön (Mikkola & Talvio 2000: 129).

Uudellamaalla järjestäytymiseen kannusti puolestaan Tiedekeskus Heurekan järjestämät kaivaukset vuosina 1990–1994, jotka olivat yksi Suomen ensimmäisistä mittavista yleisötyöprojekteista (Siltainsuu 2012: 17). Heurekan järjestämät osallistujille maksulliset kaivaukset muuttivat arkeologian harrastami-

sen dynamiikkaa, sillä arkeologian harrastajat eivät enää vain osallistuneet lisätyövoimana kaivauksille vaan kaivaukset itsessään oli järjestetty heitä varten. Vuonna 1992 Jokiniemen kaivauksilla tutuksi tullut kaivausporukka muodosti toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi Ango ry:n (Rantanen 1994: 7).

1990-luvun lopussa perustettiin myös Etelä-Karjalaan Jatuli ry, Pirkanmaalle Sarsa ry sekä Keski-Suomen museoyhdistyksen alaisuuteen Keski-Suomen muinaistutkijat (Jatuli ry. 2017; Sarsa ry. 2011). Tämän jälkeen yhdistysten perustamisessa seurasi pitkä, yli 20 vuotta kestänyt tauko, kunnes Heinäveden Muinaisseura perustettiin keväällä 2018 ja Satakunnan arkeologinen seura helmikuussa 2023 (Väisänen 2023: 37).

Yhdistysten monet suuntaukset

Varsinaisten arkeologian harrastusyhdistysten lisäksi esihistoria ja arkeologisten kaivausten järjestäminen ovat nousseet osaksi myös tiettyjen kotiseutuyhdistyksen toimintaa. Esimerkiksi Karis hembygdsförening on järjestänyt arkeologisia kaivauksia Karjaalla lähes joka kesä vuodesta 2014 alkaen (Fagerstedt G., sähköpostiviesti 13.2.2023). Samoin Pihtiputaalla Pihtipudas-seura on ollut aktiivinen yleisökaivausten järjestäjä yhteistyössä Museoviraston ja Keski-Suomen museon kanssa (Silén 2007: 19).

Metallinilmaisinten yleistyttyä myös metallinilmaisinharrastuksen ympärille on kehkeytnyt yhdistyksiä, joista suuri osa keskittyy tietyn maantieteellisesti rajatun alueen tutkimuksiin. Kyselytutkimusten perusteella yhdistysten merkitys on kasvanut metallin-

Kuva 1. Tiedekeskus Heureka'n ensimmäinen arkeologinen yleisökaivaus Vantaan Jokiniemessä vuonna 1990. Kuva: J. Fast.

ilmaisinharrastajien keskuudessa viimeisen vuosikymmenen aikana, ja erityisesti pitkään harrastuksen parissa jatkaneet ovat hakeutuneet yhdistysten jäseniksi (Immonen & Kinnunen 2020: 11).

Arkeologian ympärille on kehittynyt myös esihistorian ja historian elävöittämiseen suunnattuja yhdistyksiä. Vaikka tällaisissa seuroissa arkeologisten kaivausten järjestäminen ei itsessään ole keskiössä, seurat edistävät osaltaan arkeologian popularisointia ja niihin saattaa usein liittyä elementtejä kokeellisesta arkeologiasta (Kuusisto 2021: 52). Osalla yhdistyksistä on ylläpidettävänä myös arkeologisen tutkimustiedon perusteella rakennettuja rakennuksia. Esimerkiksi vuonna 1997 perustettu Sommelo ry ylläpitää Helsingin Pukkisaaressa rautakautista kylää, missä järjestetään historianelävöitys- ja markkinatapahtumia (Lehtinen 2014: 452). Vuonna 2000 perustettu Ala-Satakunnan perinneyhdistys Osma ry huolehtii puolestaan elävöitykseen rakennetusta Härkännummen viikinkiaikaisesta kylästä Eurassa.

Arkeologian harrastajat ovat jalkautuneet myös temaattisesti järjestyneisiin tieteilisiin seuroihin, joihin lukeutuu vuonna 1995 perustettu Suomen meriarkeologinen seura (Marila & Ilves 2021: 345). Suomen meriarkeologisen seuran tavoitteena onkin edistää meriarkeologista tutkimus-, koulutus- ja harrastustoimintaa Suomessa ja tavoitella jäsenistöönä sekä alan ammattilaisia että harrastajia. Vastaavasti harrastajien ja asiantuntijoiden yhteiseksi seuraksi on muodostunut vuonna 1998 perustettu Suomen muinaistaideseura, jonka toiminta keskittyy pohjoisten kansojen kalliotaiteen tutkimuksen ja suojelelun edistämiseen. Vuoden 2023 sääntömuutoksesta lähtien myös Suomen arkeologinen seura on ollut avoin harrastajajäsenille kannattajajäsenyyden muodossa, ja arkeologian harrastajat ovat tervetulleita osallistumaan seuran vuosittain järjestämille arkeologipäiville.

Harrastajien yhteistoiminta

Harrastajat pyrkivät jo varhain verkostoitumaan. 1990-luvulla suunnitelmassa oli perustaa valtakunnallinen yhdistys, joka olisi vastannut julkaisutoiminnasta, yhteyksistä viranomaisiin ja pohjoismaisiin harrastajajärjestöihin ja järjestänyt kaivaus- koulutus-toimintaa (Rantanen 1994: 9). Hanketta suunniteltiin yhdessä Museoviraston kanssa, ja Museoviraston yli-intendentti Paula Purhonen näkikin valtakunnallisen yhdistyksen oikeana toimijana saattamaan yhteen arkeologian harrastajat ja ammattiarkeologit sekä koordinoimaan molempien osapuolten tarpeita (Purhonen 1994: 4). Vaikka suunnitelma ei koskaan toteutunut esitetystä muodosta, yhdistykset ovat harjoittaneet yhteistyötä esimerkiksi järjestämällä vuorotellen vuotuiset arkeologian harrastajien päivät (Rantanen 2012). Tapahtumat ovat osoittautuneet suosituiksi, ja esimerkiksi Jatuli ry:n vuonna 2018 Lappeenrannassa järjestämään harrastajatapaamiseen osallistui yhteensä kuusi luennoitsijaa ja 68 osallistujaa (Jatuli ry 2019).

Harrastajia ovat yhdistäneet vuosikymmenten saatossa myös erinäiset julkaisut, joihin on kuulunut useampiakin nimikkeitä. Österbottniska Fornforskningssällskapet on julkaissut *Studia archaeologica Ostrobothnia* -sarjaa vuodesta 1985 alkaen ja *Acta Antiqua Ostrobothnia* -sarjaa vuodesta 1988 alkaen. Turun maakuntamuseon ystävien arkeologian jaosto on julkaissut *Arkeologia nyt* -lehteä muutamain tauoin vuodesta 1992 alkaen (Ahtiainen 2008: 3). Muita varhaisia julkaisuja olivat Keski-Suomen muinaistutkijoiden tiedotuslehti *Arkeonews* sekä *Päijät-Hämeen tutkimusseuran arkeologisia tiedonantoja* -lehti (Forsius 2010: 146). Vuonna 1992 harrastajien tiedonjanoon vastattiin arkeologi Hannu Takalan (1992) kirjoittamalla *Arkeologian harrastajan oppaalla*.

Vuonna 2004 Turun maakuntamuseon ystävät, Keski-Suomen muinaistutkijat ja Päijät-Hämeen tutkimusseura julkaisivat yhteisen lehden nimellä *Tuluskivi*, jonka pää-

kirjoituksen perusteella lehdelle oli suunnitteilla jatkoa (Herrala 2004: 2). Vaikka numero jäikin *Tuluskiven* ainoaksi, ajatus harrastajaseurojen yhteisestä julkaisusta sai jatkoa, kun jo samana vuonna päätettiin yhteisen Hiisilehden perustamisesta. Lehden toimituskuntaan liittyivät Ango, Sarsa, Keskiuomen Muinaistutkijat, Päijät-Hämeen tutkimusseura ja Suomen muinaistaideseura ry. Samalla lehti korvasi edellä mainittujen yhdistysten omat julkaisut (Forsius 2010: 146). Rinnalla säilyi kuitenkin edelleen Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirjat, joissa on julkaistu vuodesta 1981 alkaen myös arkeologiaan liittyviä kirjoituksia (Forsius 2010: 146).

Nykyään harrastajien verkostoituminen ja tiedonvaihto tapahtuu myös verkossa. Facebookissa on lukuisia arkeologiaa, historiaa ja metallinilmaisinharrastusta käsitteleviä

keskusteluryhmiä, joista osa on osoittautunut hyvin suosituiksi. Esimerkiksi arkeologian harrastajien ja ammattilaisten yhteiseksi tiedotus- ja keskusteluryhmäksi perustettu "Arkeologian ystävät" -niminen Facebook-ryhmä saavutti vuoden 2023 heinäkuussa 10 000 jäsenen rajapyykin.

Seurojen tavoitteita

Arkeologian harrastajayhteisöjen keskiössä on tyypillisesti ollut oman alueen arkeologisen tutkimuksen edistäminen. Esimerkiksi Ango perustettiin alun perin turvaamaan Vantaan Jokiniemen kivikautisen asuinpaikan kaivausten jatkuminen. Vuonna 1994 Ango aloitti myös oman kaivaustoiminnan,

Kuva 2: Angon järjestämä kaivaus Kudrukulan nuorakeraamisella asuinpaikalla Virossa vuonna 2017. Kuva: P. Rantanen.

kun Karjaalla Långåmossarnan kivikautisella asuinpaikalla toteutettiin Jan Fastin johtama kenttätyökurssi yhdistyksen jäsenille (Rantanen et al. 2022: 3). Sitten yhdistys on järjestänyt kaivauksia esimerkiksi Karjaan Domargårdin viikinkiaikaisella polttokenttäkalmistolla sekä Virossa Pärnun Sindi-Lodjassa ja Narvan seudulla (Fast 1997; Rantanen et al. 2022: 4). Yhdistyksen jäsenet ovat osallistuneet myös erinäisten kaivausten jälkitöihin sekä Domargårdin rautakautisen kalmiston metalliesinelöytöjen konservointiin Kansallismuseon konservaattonin Leena Tomanterän ohjauksessa.

Toinen kaivaustoiminnassa erityisen aktiivinen yhdistys on ollut Jatuli, jonka keskeisimpiin kaivauskohteisiin ovat kuuluneet Kauskilan Kappelimäki, Uukuniemen ortodoksikylä, Hiitolanjoen, Saarenojan ja Muilamäen mesoliittiset asuinpaikat (Jatuli ry. 2019: 1) Saarenojan ja Muilamäen kaivaukset ovat olleet yhteishankkeita Ango ry:n kanssa (Rantanen et al. 2022: 6). Satakunnan arkeologinen seura suunnittelee puolestaan ensimmäisiä omia kaivauksiaan syksyille 2023.

Muiden seurojen mahdollista kaivaustoimintaa on vaikeampi hahmottaa puutteellisten lähdetietojen valossa. Keski-Suomen Muinaistutkijat ovat olleet järjestämässä ainakin Jämsän Hietämäen kivikautisen asuinpaikan tutkimuksia vuosina 2000 ja 2002 (Miettinen 2002: 20). Samoin Tuura ehti järjestää yhden harrastaja-arkeologileirin Yli-Iin Kierikissä vuonna 1997 ennen kuin yhdistyksen toiminta hiipui (Lehtinen, L., sähköpostiviesti 2.2.2023). Österbottniska fornforsknings-sällskapet on ollut järjestämässä esimerkiksi Vöyrin Pörnnullbackenin rautakautisen kalmiston tutkimuksia sekä Pohjoismaista NAU 2007 -harrastaja-arkeologialeiriä Kruunupyyn Honkbackharjun jätinkirkolla (Westlin 1999: 3; Schulz 2008: 3). Muut yhdistykset eivät ole tietävästi järjestäneet omia kaivauksia, mutta yhdistysten jäseniä on osallistunut esimerkiksi kansalaisopistojen ja museoiden järjestämille kaivauksille (Vilén et al. 2011: 220).

Muita arkeologisten kenttätöiden muotoja on sen sijaan harjoitettu yhdistyksissä vähemmän järjestelmällisesti ja pikemminkin tempausluontoisesti. Esimerkiksi peltopoiminnasta, inventoinneista ja metallinilmasintoiminnasta löytyy vain yksittäisiä mainintoja lähdeaineistossa. Sama piirre näyttäytyy myös laajemmin arkeologisessa yleisötyössä, sillä esimerkiksi metallinilmaisin Harrastajien kanssa toteutettavat haravointitapahtumat eivät ole toistaiseksi saavuttaneet samanlaista suosiota kuin yleisökaivaukset (Immonen & Kinnunen 2020: 19).

Sen sijaan yhdistykset ovat kunnostautuneet muinaisjäännösten hoitotalkoiden järjestäjänä. Sarsa ry on jo vuodesta 2001 alkaen ylläpitänyt Hauhon Kalomäen rautakautista kalmistoa (Sarsa ry 2011). Samana vuonna Ango otti hoitaakseen Sipoon Sibbesborgin linnavuoren, joka sitten vaihtui vuonna 2011 Helsingin Vartiokylän linnavuoreen ja lopulta 2015 Herttoniemessä ja Kulosaaressa sijaitsevien pronssikautisten hautaröykkiöiden hoitoon (Rantanen et al. 2022: 8). Jatuli puolestaan on ottanut hoitaakseen Luumäen Kurvilan jatulintarhan ja Suomen muinaistaideseura Kasabergetin pronssikautisen hautaröykkiön Helsingissä sekä Juusjärven esihistoriallisen kalliomaalauksen (Jatuli ry 2017: 11; Parkkonen 2022: 22).

Tutkimuksen tukemisen ja muinaisjäännösten suojelun ohella yhdistysten perustamisen taustalla on usein ollut myös kouluttautuminen. Esimerkiksi Päijät-Hämeen tutkimusseuran arkeologiajaos sai alkunsa Helsingin yliopiston avoimen korkeakoulun arkeologian opinnoista, joille osallistuneet kurssilaiset liittyivät yhteydenpidon jatkamiseksi tutkimusseuraan ja perustivat sille arkeologisen jaoston (Forsius 2010: 146). Pohjanmaalla harrastustoiminta sai osin alkunsa siitä, etteivät ammattiarkeologit ehtineet vastata arkeologisen kiinnostuksen kasvuun, minkä seurauksena harrastajat alkoivat myös kouluttaa toisiaan (Miettinen 1987). Tietoutta on haettu erinäisissä yhdistyksissä myös järjestämällä luentoja ja retkiä arkeologiaan liittyen. Ympäri

Suomen ja ulkomaille asti vieneet arkeologiset ryhmämatkat onkin todettu suosituiksi harrastajien kesken (Mäki 2020: 161).

Yhteistyö arkeologien kanssa

Yhteistyö harrastajien ja arkeologien välillä koettiin tärkeäksi jo varhain. Vuonna 1995 Suomen arkeologinen seura järjesti valtakunnallisen harrastaja-arkeologien tapaamisen, johon osallistui neljän yhdistyksen jäseniä sekä yhdistyksiin kuulumattomia harrastajia (Halinen 1995: 3). Vastaava tapaaminen järjestettiin seuran toimesta ainakin kerran toistamiseen (Huurre 2002). Tämän lisäksi yhdistykset saattoivat järjestää omia tapaamisiaan museoiden ja Museoviraston arkeologien kanssa. Esimerkiksi Ango ry:n hallitus ja Museoviraston Paula Purhonen järjestivät 1990-luvulla vuosittaisia tapaamisia ajankoh- taisten asioiden tiimoilta.

Vuodesta 2013 alkaen Museovirasto alkoi järjestää arkeologian harrastajatapaamista osana vuotuisia kenttätöiden esittelypäiviä. Tapah- tuma sai alkuunsa harrastajien toiveesta saada Museovirastolta tietoa ja neuvoa harrastami- sen kannalta tärkeistä asioista. Harrastajata- pahtuma on sisältänyt vapaamuotoista kes- kustelua arkeologian ajankohtaisista asioista, minkä lisäksi eri toimijat ovat voineet esitellä omaa toimintaansa lyhyin puheenvuoroin (Maaranen 2016).

Arkeologisen tutkimuksen näkökul- masta yhdistykset ovat olleet merkittävässä roolissa arkeologisten kaivausten järjestäjänä, rahoittajana sekä vapaaehtoisen työvoima- resurssin koordinoijina. Koska arkeologiseen perustutkimukseen on tarjolla varsin vähän muuta rahoitusta, monet kaivaukset olisi- vat jääneet toteuttamatta ilman yhdistysten tukea. Yhdistysten tuella on myös voitu toteuttaa sellaisia analyyseja, joihin ei muuten olisi ollut rahoitusta. Esimerkiksi Satakunnan

**Kuva 3: Satakunnan arkeologisen seuran jäseniä tutkimassa Pyheensillan ryhmän aikaista asu-
muspainannetta Harjavallassa vuonna 2023. Kuva: T. Väisänen.**

arkeologinen seura sponsoroï vuoden 2023 Harjavallan Hiittenharjun asumuspainanteen mikropartikkelianalyysin, jossa maanäytteistä ja esineistä pyrittiin löytämään mikroskooppisia kuituaineita kuten karvoja, kasvikuituja ja linnunsulan fragmentteja (Kirkinen 2023).

Rahoituksen lisäksi yhdistykset ovat edistäneet kaivausten toteuttamista myös muilla tavoin, kuten edistämällä jäsenistönsä osaamista koulutuksen ja luentojen kautta. Arkeologit ovat ajoittain esittäneet huolen arkeologisten laatuvaatimusten toteutumisesta tilanteissa, joissa kaivajana toimii joku muu kuin koulutettu ammattilainen (Moilanen et al. 2019: 6). Harrastajien muodostamien yhdistysten kautta voidaankin varmistaa, että yleisökaivauksille osallistuu koulutettuja ja kokeneita arkeologian harrastajia. Tämä osaltaan vähentää kaivauksia järjestäneiden arkeologien työtaakkaa, ja kokeneet kaivajat voivat myös osaltaan tukea ensikertalaisia esimerkiksi kaivausten käytäntöjen ja kaivaustekniikan osalta (Väisänen 2018: 35).

Yhdistysten tulevaisuudesta

Yksi arkeologisten yhdistysten keskeisistä haasteita viime vuosina on ollut aktiivisten toimijoiden vähentyminen ja ikääntyminen (Mäki 2020: 161). Tämän seurauksena osa 1990-luvulla perustetuista yhdistyksistä on sittemmin lopettanut toimintansa tai niiden toiminta on muuttanut muotoaan. Mikkelin harrastaja-arkeologien toiminta on supistunut 2000-luvulla lähinnä löytöesineiden ja -paikkojen tunnistamiseksi, eikä Keski-Suomen Muinaistutkijoiden toimintakaan ole näyttäytynyt aktiivisena viime vuosien osalta (Partanen, H., sähköpostiviesti 19.1.2020). Tuuran toiminta lienee lakannut jo ennen Kierikkikeskuksen perustamista (Lehtinen, L., sähköpostiviesti 2.2.2023).

Arkeologisten yhdistysten tulevaisuuteen vaikuttaa myös sosiaalinen media. Yhteistyö muiden harrastajien ja arkeologien kes-

ken on saanut uusia ulottuvuuksia Facebookin keskusteluryhmissä, missä kuvia uusista irtolöydöistä ja mahdollisista muinaisjäänneistä jaetaan yhdessä tarkasteltaviksi. Keskusteluryhmien kaltaiset yhteisöt voivatkin vähentää tarvetta perinteiselle yhdistysmuotoiselle toiminnalle. Toisaalta verkossa käytävät keskustelut voivat osaltaan kannustaa syventämään omaa tietoutta sekä tukemaan arkeologista tutkimusta yhdistysten kautta. Kaikkea toimintaa ei voida myöskään järjestää verkossa, mistä kertoo esimerkiksi yhdistysten järjestämien ryhmämatkojen säilynyt suosio (Mäki 2020: 161).

Tällä hetkellä maakunnallisista yhdistyksistä aktiivisina voidaan pitää seitsemää yhdistystä; Angoa, Jatulia, Päijät-Hämeen tutkimusseura ry:n arkeologijaostoa, Sarsaa, Satakunnan arkeologista seuraa, Turun maakuntamuseon ystävät ry:n arkeologian jaostoa sekä Österbottniska fornforskningsällskapetia. Näistä varsinaista kaivaustoimintaa järjestävät Ango, Jatuli ja Satakunnan arkeologinen seura. Muilla yhdistyksillä toiminta näyttää keskittyvän pikemminkin julkaisuutoimintaan, retkiin ja luentotilaisuuksiin, vaikkakin seurojen jäseniä osallistuu vuosittain myös muiden tahojen järjestämille kaivauksille.

Yhdistysten määrää voidaan pitää varsin pienenä ja arkeologian yhdistysmuotoiset harrastusmahdollisuudet rajoittuvatkin maantieteellisesti pienelle alueelle. Koska arkeologisten yhdistysten perinteet ovat Suomessa vielä nuoria, yhdistysten toiminnan jatkuvuus riippuu niiden houkuttelevuudesta sekä uusien toimijoiden sitouttamisesta. Sukupolvenvaihoksen koittaessa selviää, millaiselta yhdistyskenttä näyttää tulevaisuudessa.

Bibliografia

- Ahtiainen, K. 2008. Lehden havinaa. *Arkeologia NYT!* 4/2008: 3–4.
- Fast, J. 1997. Karjaa Degerby Domargård. Merovingi-/viikinkiaikaisen polttokalmiston kaivaus ja rautakautisen asuinpaikan koekaivaus. Tutkimusraportti. Museovirasto.
- Forsius, A. 2010. Päättösanat. H. Poutainen (toim.) *Hirviveneestä hullunkaaliin. Muinaisuskomukset arkeologisen aineiston tulkinmassa*. Hämeenlinna: Päijät-Hämeen tutkimusseura.
- Halinen, P. 1995. SARKS:n syyskokous ja harrastaja-arkeologitapaaminen Kansallismuseossa 30.9. *Muinaistutkija* 4/1995: 3.
- Herrala, R. 2004. Tervetuloa Tuluskiven pariin! *Tuluskivi*: 2.
- Hirviluoto, A. 1992. Arkeologit ja muinaisuuden harrastajat. *Muinaistutkija* 1/1992: 3–8.
- Huurre, M. 2002. Suomen arkeologisen seuran vaiheita. Suomen arkeologinen seura. <http://www.sarks.fi/arkisto/historiikki.html> (Luettu 23.12.2022).
- Immonen, V. & Kinnunen, J. 2020. Kulttuurinen kestävyys 2010-luvun metallinilmäisinharrastuksessa. *Muinaistutkija* 2/2020: 2–25.
- Jatuli ry. 2019. Toimintakertomus vuodelta 2018. <http://yhdistykset.ekarjala.fi/jatuli/Toimintakertomus%202018.pdf> (Luettu 23.12.2022)
- Keränen, A. 1994. Arkeologian harrastustoimintaa Turun seudulla. *Muinaistutkija* 1/1994: 13–15.
- Kirkinen, T. 2023. Harjavalta Hiittenharju, myöhäisneoliittinen asuinpaikka. Maanäytteiden ja kvartsiesineiden pintojen kuituanalyysi 2023. Raportti.
- Kuusisto, K. 2021. Keskiäikaharrastajien kulttuuriperintöasiantuntijuus historiakulttuurien käytännöllisen aktiivisuuden kentällä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, kulttuuriympäristön tutkimuksen maisteriohjelma.
- Lehtinen, L. 2014. Vapaa-ajan arkeologit. P. Halinen, V. Immonen, M. Lavento, T. Mikkola, A. Siiriäinen & P. Uino (toim.) *Johdatus arkeologiaan*: 451–456. Helsinki: Gaudeamus.
- Leskinen, M. 1979. Salomon Wilskman: merkillinen ja merkittävä Junnoon Salu. E. Ahlberg (toim.) *Kytösavut* XIII: 207–217. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto.
- Maaranen, P. 2016. Yli 30 vuotta arkeologisten kenttätöiden esittelypäiviä Museovirastossa. *Museoviraston blogi*. <http://blogi.nba.fi/2016/arkeologisten-kenttatyopaivien-historiaa> (Luettu 23.12.2022).
- Marila, M. & Ilves, K. 2021. Maritime Archaeology in Finland: History and Future Tasks. *Journal of Maritime Archaeology* 16: 333–351.
- Miettinen, M. 1987. Harrastaja-arkeologia, mitä, miksi, miten? Puhe maakunnallisessa museopäivässä Kainuun museossa 18.11.1987.
- Miettinen, M. 2002. Jämsä 65 Hietämäki. Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus. Tutkimusraportti. Museovirasto.
- Mikkola, E. & Talvio, T. 2000. A silver coin hoard from Orijärvi, Kihlinpelto in Mikkeli rural commune, province of Salo, Eastern Finland. *Fennoscandia archaeologica* XVI: 129–138.
- Moilanen, U., Jokela, J., Siltainsuu, J., Aalto, I., Koivisto, A., Viljanmaa, S. & Näränen, J. 2019. Yleisökaivauksen suunnittelun ja toteutuksen hyvät käytännöt. *Muinaistutkija* 3/2019: 2–17.
- Mäki, M. 2020. *Polkuja esihistoriasta tulevaisuusiin. Matkailun tulevaisuuksia ja toimijoita arkeologisilla maastokohteilla*. Kansatieteellinen arkisto 61. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Parkkonen, A. 2022. Juusjärven esihistoriallisen kalliomaalauksen puhdistamishanke. *Muinaistutkija* 3/2022: 22–33.
- Partanen, H. 1994. Mikkelin harrastaja-arkeologit. *Muinaistutkija* 1/1994: 10–12.
- Purhonen, P. 1994. Harrastaja-arkeologit ja Museovirasto. *Arkeologia NYT!* 2/1992: 3–5.
- Rantanen, P. 2012. Arkeologian harrastajaseurat esittäytyvät, osa 2: Ango ry. *Hiisi* 1/2012: 6–8.
- Rantanen, P. 1994. Arkeologian harrastajien järjestäytyminen pääkaupunkiseudulla. *Muinaistutkija* 1/1994: 7–9.
- Rantanen, P., Kangasmaa, A., Lehtinen, K., Sepinen, M. & Tuovinen, A.-P. 2022. *Arkeologian harrastajat Ango ry 2002–2022*. Helsinki: Ango ry.
- Sarsa ry. 2011. Arkeologian harrastajaseurat esittäytyvät, osa 1: Sarsa ry. *Hiisi* 2/2011: 11–12.
- Schulz, H.-P. 2008. NAU 2007. Kruunupyy Alaveteli. Honkbackharjun jätkinkirkko. Arkeologiset tutkimukset 6.8. –17.8.2007. Tutkimusraportti. Kroboby Folkhögskola & K.-H. Renlundin museo.

- Silén, S. 2007. *Muinaisuuden metropostia nykypäivään. Pihtiputaan kulttuuriympäristöohjelma*. Helsinki: Keski-Suomen ympäristökeskus.
- Siltainsuu, J. 2012. Voimavara vai uhka? Yleisön ja asiantuntijan kohtaaminen yleisökaivauksella. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, arkeologian oppiaine.
- Takala, H. 1992. *Arkeologian harrastajan opas*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Vilén, H., Kumlander, H. & Eloranta, M. 2011. Neljännesvuosisata ystävätoimintaa. Turun maakuntamuseon ystävät – Åbo landskapsmuseum vännar 1983–2008. M. Söderström (toim.) *ABOA 2007–2008*: 211–231. Turku: Turun maakuntamuseo.
- Väisänen, T. 2018. Opiskelijana harrastajien joukossa. *Hiisi* 1/2018: 34–38.
- Väisänen, T. 2023. Satakunnan arkeologinen seura – uuden yhdistyksen alkutaival. *Hiisi* 1/2023.
- Westlin, C. 1999. *Arkeologisk Undersökning. Pörnullbacken. Vörå sn. Arkeologisk Rapport*. Umeå Universitetet, Institutionen för Arkeologi.

Teemu Väisänen on Turun yliopiston tohtorikoulutettava. Hän on toiminut Angon jäsenenä ja toimii parhaillaan Satakunnan arkeologisen seuran puheenjohtajana.
teemu.t.vaisanen@utu.fi

Jan Fast on Helsingin yliopiston tohtorikoulutettava. Hänellä on pitkä kokemus arkeologian popularisoinnista, ja hän on ollut perustamassa Angoa ja Sarsaa.